

ISBN 978-606-588-122-2
ISSN 2617-000X

Editor: Alina-Elena Borțun
Designer: Gabriela-Mariana Cerbu

Tipărită pe hârtie de la printare.ro, București, România

Format: A4, tipărire color, 100 g/m², cu margini de 10 mm

Număr pagini: 124, cu index și bibliografie

Dimensiuni: 210 x 290 mm, cu margini de 10 mm

Preț: 12,99 RON, cu TVA inclusă

COMPUNERILE ȘCOLARE

Alina-Elena Borțun, Gabriela-Mariana Cerbu

ISBN 978-606-588-122-2
ISSN 2617-000X

Editor: Alina-Elena Borțun
Designer: Gabriela-Mariana Cerbu

Tipărită pe hârtie de la printare.ro, București, România

Format: A4, tipărire color, 100 g/m², cu margini de 10 mm

Număr pagini: 124, cu index și bibliografie

Dimensiuni: 210 x 290 mm, cu margini de 10 mm

Preț: 12,99 RON, cu TVA inclusă

ISBN 978-606-588-122-2
ISSN 2617-000X

Editor: Alina-Elena Borțun, Gabriela-Mariana Cerbu

Tipărită pe hârtie de la printare.ro, București, România

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BORȚUN, ALINA-ELENA

Compunerile școlare. Auxiliar didactic pentru clasele V-VIII /
Alina-Elena Borțun, Gabriela-Mariana Cerbu – Bacău, Rovimed
Publishers, 2012

ISBN 978-606-583-316-6

I. Cerbu, Gabriela-Mariana

841.115.1-36

Copyright© by Borțun Alina-Elena, Cerbu Gabriela-Mariana

Rovimed Publishers
www.rovimed.com
e-mail: editura@rovimed.com

CUPRINS

I. Compunerea școlară	
I.1 Creativitatea.....	7
I.2 Scrierea imaginativă.....	16
I.3 Clasificarea compunerilor școlare.....	23
II. Texte-suport în realizarea compunerilor descriptive	
II.1 Anotimpurile.....	61
II.2 Momentele zilei.....	70
II.3 Relieful țării noastre.....	78
II.4 Descriere de spații diverse.....	82
II.5 Stihile naturii.....	83
II.6 Portretul fizic și portretul moral.....	87
III. Compunerii culese de la elevi.....	91
III.1 Model de analiză de text pe nivelurile limbii.....	113
Bibliografie.....	124

„Componerile școlare” e o contribuție însemnată la ameliorarea învățării limbii și literaturii române, pentru că lucrarea face exact ceea ce manualele de gimnaziu nu fac. Valoarea ei complementară e neîndoilenică: o călăuză fastă, un instrument necesar elevilor și profesorilor de gimnaziu, obligați de „mode și timp”, de „lumea” din ce în ce mai sterilă și rece a manualelor școlare, să-și găsească reperele existențiale în grădina potecilor ce se bifurcă la nesfârșit, vorba lui Borges, în singura lume sigură, aceea a imaginarului...

Prof.dr. GHIORGHI IORGA

I.Componarea școlară

I.1. Creativitatea

„Dacă te-ai așezat în viață în condiții absolute, practică absolutul: CREATIA”

Constantin Noica

Conform „Dicționarului explicativ al limbii române”, *creativitatea* este o caracteristică a personalității incluzând aptitudini și motive, aspirații și atitudini a căror notă definitorie este originalitatea, producerea a ceva nou, deosebit de ceea ce era cunoscut și uzual.

Educarea creativității elevilor a devenit o preocupare de prim ordin a școlii de pretutindeni. „Progresul omenirii nu este disponibil fără activitatea creaoare, teoretică și practică a oamenilor. Din acest motiv este firesc ca activitatea creaoare să fie considerată ca forma cea mai înaltă a activității omenești.”(Alexandru Roșca, „Creativitatea”) Creator poate fi considerat cel care nu rămâne la ceea ce a moștenit, la ceea ce a învățat și apoi reproduce în chip mecanic, ci încearcă să aducă o contribuție personală, să progrezeze, să-și expună ideile proprii despre un anume subiect; prin urmare, elementul creator nu se găsește numai în aşa-numitele activități superioare.

cu totul specială, un fenomen unic, cu caracter complex și interdisciplinar. Sintagma „formarea personalității creative” este prezentă în idealul educațional actual al școlii românești. „Idealul educațional al școlii românești constă din dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și creative”. (Legea Educației Naționale, 1/2011)

Noile cerințe ale elevilor și societății impun ca sistemul de instruire și de metodologie didactică să fie suplu și permisiv la dinamica schimbărilor care au loc în componentele procesului instructiv-educativ. Pentru a implementa aceste idealuri ale societății, adică dezvoltarea creativității elevilor, este nevoie de noi metode și mijloace care să asigure acest lucru.

Dar e necesară punerea în practică a unor metode și procedee de instruire care să soluționeze adekvat noile situații de învățare; dezvoltarea în „cantitate” a metodologiei, prin adaptarea și integrarea unor metode nespecifice, din alte spații problematice, dar care pot rezolva satisfăcător unele cerințe, cum ar fi brainstormingul ca metodă de dezvoltare a creativității, nu este însă soluția cea mai bună.

Trebuie să folosim pe scară largă metodele activ-participative, prin apelarea la metode pasive, doar când este nevoie, prin maximizarea dimensiunii active a acestora, prin punerea în valoare a aspectelor „calitative” ale metodei. În procesul de predare-învățare-evaluare, trebuie să ținem cont de alternarea unor caracteristici ale acestuia în

planurile activ-pasiv, abstract-concret etc. și să nu apară o singură metodă dominantă.

Aceste metode trebuie să aibă în componență și mijloace adecvate, nu doar adăugarea, pur și simplu, a unui un alt mijloc de învățământ, oricât de sofisticat ar fi acesta; e importantă o redimensionare, o pregătire metodologică în perspectivă, cum ar fi lecțiile asistate de calculator (AEL).

În literatura de specialitate, aceste metode sunt numite, în funcție de clasificarea folosită, astfel: moderne, intuitive, active, euristicice, în grupuri etc. Aceste denumiri se găsesc în clasificări care au la bază caracteristici aflate la poli opuși (tradițional-modern, algoritmicitate-euristicitate, pasiv-activ etc.).

În același timp, aceste metode nu apar în stare pură, ci sub forma unor variante și aspecte diferite. De exemplu, într-o metodă algoritmică pot apărea și aspecte euristicice.

Se poate considera, astfel, că orice metodă posedă la un moment dat trăsături care să se integreze succesiv în procesul instructiv-educativ, deoarece nu putem renunța la anumite metode, pentru că altfel elevul nu ar mai avea niciun punct de pornire de la care să creeze.

Un elev își manifestă spiritul creativ atunci când:

- se implică activ în procesul de formare și învățare, adoptă o atitudine activă și interactivă;
- gândește critic și are o deprindere de gândire critică;
- acționează în totală libertate în planul alegerilor pe care le face;

- explorează mediul și găsește soluții personale;
- preferă gândirea divergentă, imaginativă și creativă;
- își valorifică și dezvoltă imaginația, originalitatea, inventivitatea, fantasia, creativitatea;
- problematizează conținuturile și face descoperiri;
- își exercită liberul-arbitru;
- are încredere în forțele proprii și dorința de autodepășire;
- nu se descurajează în fața frustrării și ambiguului, ci perseveră;
- devine responsabil;
- elaborează produse intelectuale unice și originale.

Toate acestea se datorează factorilor creativității, care sunt de natură:

- intelectuală;
- caracterială;
- socială.

Imaginația, memoria și inteligența sunt factorii intelectuali ai creativității. Factorii caracteriali sunt: motivația, aspirația creațoare, voința fermă, perseverența; factorii sociali stau la baza dezvoltării creativității prin faptul că ei pot motiva creația, pot stimula imaginația, pot da naștere unor idei inovatoare, dar, în același timp, au puterea de a inhiba aceste tendințe în funcție de aspirațiile societății și în funcție de raportul dintre societate și persoanele care manifestă dorința de creație.

În acest context, ne referim la geniile care nu au fost înțelese în vremea lor, dar după ani sau chiar secole, ideile lor inovatoare au fost acceptate de societate.

Acest fenomen al creativității trebuie să-l urmărim și să-l dezvoltăm în permanență și să nu-l blocăm. Se cunosc mai mulți factori care pot bloca imaginația elevilor.

Blocaje de natură culturală. Fiecare elev provine dintr-un mediu aparte, cu alte păreri și cu un alt mod de gândire, aşadar trebuie să le acceptăm propriile idei inovatoare, iar dacă nu o vom face, aceștia se vor bloca.

Blocajele de natură metodologică se manifestă prin prezența prejudecăților și a stereotipurilor. Spre exemplu, dacă suntem obișnuși să folosim un obiect banal doar într-un singur mod, probabil că nu ne vom gândi să-l utilizăm altfel.

Se pare că cele mai importante blocaje în dezvoltarea creativității sunt de *natură emotivă*. Pur și simplu teama de a greși împiedică procesul creativ, unii copii chiar refuză să-și îndeplinească sarcina din această cauză. Un alt aspect al acestui blocaj este teama de competiție, colegul probabil va spune ceva mai interesant, ceva mai bun decât tine. Iar, în fine, poate apărea descurajarea, deoarece procesul de creație înseamnă efort intelectual susținut și multă muncă.

Datorită acestor blocaje au apărut metode noi care să stimuleze spiritul creativ și asocierea de noi idei la clasă.

Are drept caracteristică separarea momentului de producere a ideilor de cel de valorificare a lor, de altfel mai este numită metoda evaluării amânate sau metoda marelui DA. În momentul producerii ideilor, se acceptă orice idee fără să se critice sau fără să se dea o judecată de valoare asupra ei. Selectarea propriu-zisă se face după un anumit timp, când toate ideile se compară și se aleg cele mai bune dintre ele. Această metodă, de exemplu, se poate aplica la diferite lecții de limba și literatura română.

Conversația euristică este o metodă de incitare a elevilor și de aflare a adevărului prin întrebări oportun puse, aceștia făcând conexiuni în universul lor de cunoștințe. Această metodă solicită elevilor inteligență productivă, spontaneitatea și curiozitatea, lăsând elevilor mai multă libertate de căutare.

O metodă foarte asemănătoare cu aceasta, prezentată într-o formă grafică, este *explozia stelară*. Pornind de la un punct central, se nasc întrebări, la care elevii răspund verbal, iar la rândul lor, aceste întrebări nasc alte întrebări.

Tehnica „cvintetului”. „Cvintetul” este o poezie cu cinci versuri, cu ajutorul căreia se sintetizează și se condensează informațiile, incluzându-se și reflecții ale elevilor, care pot lucra individual, în perechi sau în grup. Alcătuirea unui „cvintet” favorizează reflecția

personală și colectivă rapidă, esențializarea cunoștințelor, înțelegerea lor profundă, manifestarea creativității etc. El are următoarea structură:

- substantiv;
- două adjective;
- trei verbe la gerunziu;
- o sintagmă de patru cuvinte;
- un cuvânt ce exprimă esența primului substantiv.

Metoda „ciorchinelui” poate fi utilizată individual sau în grup în scopul stimulării gândirii divergente, precum și sesizării și evidențierii conexiunilor dintre idei, construirii de noi idei și de noi sensuri și semnificații:

- se scrie un cuvânt în mijlocul tablei sau al unei pagini;
- se scriu cât mai multe cuvinte legate de cuvântul-nucleu, având în vedere următoarele: *scrieți tot ce vă trece prin minte referitor la subiectul discutat; nu evaluați ideile, doar notați-le; nu vă opriți până nu epuizați toate ideile sau până când nu expira timpul alocat;*
- se leagă aceste cuvinte, evidențindu-se un număr cât mai mare de conexiuni între ele, prin trasarea de linii sau săgeți.

În proiectarea activităților, se pot crea modele alternative de învățare activă centrate pe diferite tipuri de inteligență, asigurând o diferențiere a instruirii pentru fiecare elev.

Teoria inteligențelor multiple. Studiile au arătat că fiecare persoană posedă cele opt tipuri de inteligență (lingvistică, logico-matematică, muzical-ritmică, spațială, naturală, cinetică, interpersonală,

Aplicarea acestei teorii presupune lucrul pe grupe, ca, de altfel, majoritatea acestor metode, iar în prealabil, o testare a elevilor pentru identificarea inteligenței sau a inteligențelor dominante ale personalității lor. Alcătuirea grupelor trebuie să țină cont în primul rând de numărul de elevi din clasă, iar apoi de tipul de inteligență a acestora. Dacă numărul lor este mic, atunci se pot face trei sau patru grupe, astfel încât să avem într-o grupă copii cu trăsături asemănătoare.

O astfel de activitate, în jurul sărbătorilor pascale, ar putea arăta astfel. Aceste tipuri de inteligență ar putea fi organizate în patru grupe:

Grupa I (lingvistică+muzicală)

- să alcătuiască o poezie de patru versuri cu tema „Sărbătorile pascale” și să o îmsoțească de un cântec cunoscut;

Grupa a II-a (logico-matematică+interpersonală)

- să alcătuiască un rebus care să aibă pe verticală cuvântul „Paște” și să alcătuiască propoziții folosind cuvintele de pe orizontală;

Grupa a III-a (vizuală/spațială+naturală)

- conceperea și realizarea unor felicitări de Paște adresate familiei și prietenilor;

Grupa a IV-a (corporal-cinetică+intrapersonală)

- realizarea unui scurt eseu cu titlul „Vacanța de Paște”.

Eseul trebuie să fie de mică întindere și să respecte cele trei mari părți: introducere, cuprins și încheiere. După întocmirea eseului, se realizează susținerea, discutarea și evaluarea lui.

Sunt multe alte metode care într-o mai mică sau mai mare măsură dezvoltă creativitatea elevilor noștri, dar toate încearcă să le deschidă orizonturile, să le dea o altă perspectivă de a vedea lucrurile, să-i învețe să caute întotdeauna noi soluții, să nu cedeze în fața dificilului. Noi, ca dascăli, trebuie să încurajăm inițiativa, să-i învățăm să nu le fie frică să își exprime ideile, să le arătăm că nu întotdeauna ideile lor sunt bune, dar totdeauna să aibă încredere că ei vor fi ascultați. Activitatea creațorie reprezintă într-o mare măsură multe abilități învățate anterior. În majoritatea cazurilor de intervenție în vederea stimulării creativității, este evidentă componenta imaginativă.

În aceste activități de stimulare a creativității, o condiție esențială este instaurarea unui climat favorabil, o relație profesor-elev bazată pe cooperare în procesul de predare-învățare-evaluare. Elevii trebuie stimulați să formuleze întrebări pentru clarificarea propriilor idei, să-și exprime mereu punctul propriu de vedere. Un cadru didactic creativ îi îndeamnă pe copii să caute noi conexiuni între date, să asociază, să-și imagineze, să admită idei, să perfecționeze ideile altora și să orienteze aceste idei în direcții noi. Așa va putea să realizeze, cu tact și simț de răspundere, transferul setului de valori proprii creativității de la învățător la elevi.

Compunerile realizează o sinteză a tot ceea ce învață elevii, sub raportul corectitudinii exprimării; constituie prilej de valorificare a experienței de viață a elevului, manifestare a imaginației și fantaziei creatoare.

Se pot alcătui compuneri orale, dar și scrise, insistându-se pe respectarea etapelor conceperii unei compuneri, și pe folosirea unor cuvinte și expresii frumoase. Să învățăm să fim mereu creativi, împreună cu elevii noștri, pe care să încercăm să-i înmormăm cu cât mai multe tehnici de învățare creativă, să le punem în valoare cât mai mult potențialul creativ.

I.2 Scrierea imaginativă

În programele actuale, scrierea imaginativă trimite explicit la compunerea liberă și vizează, în primul rând, producerea de text descriptiv și narativ. În școală, structurarea lumilor „posibile” are o dublă finalitate, întrucât promite atât dezvoltarea creativității, cât și dezvoltarea competențelor de interpretare de text.

Înțeleasă ca parte integrantă a mecanismelor cognitive și caracterizată prin fluiditate, flexibilitate și originalitate, creativitatea este o constantă a discursului pe care didactica tradițională și modernă

l-au consacrat compunerii libere. Pornind de la binomul scriere-lectură, cercetările au evidențiat influența pe care cele două o au una asupra celeilalte. De aici, teza conform căreia drumul cel mai scurt spre lectura performantă este producerea de text; și tot de aici, convingerea că, indiferent de stângăcia textelor compuse de către elevi, efortul scrierii și reflecția asupra problemelor pe care le ridică duc la conturarea unor competențe reale de lectură și interpretare. În sprijinul acestor afirmații stau, în primul rând, mărturiile elevului despre rostul de „a te aşeza de cealaltă parte a cărții” și despre calitatea acestui tip de dialog cu literatura.

A spori posibilitățile de exprimare înseamnă a stimula însușirea cunoștințelor necesare și, invers, acumularea de cunoștințe dezvoltă capacitatele de exprimare personală. Fără îndoială că instrumentul prin care se realizează atât acumularea de cunoștințe, cât și dezvoltarea posibilităților de folosire creatoare, de exprimare originală, este limbajul, suport al gândirii și mijloc de exprimare a conștiinței noastre. În acest context, orele de compunere devin instrumente de neînlătuit pentru o dezvoltare armonioasă a unei minți capabile să valorifice și să prelucreze creator cunoștințele acumulate și propria experiență de viață.

Dincolo de faptul că orele de compunere sunt mijloace eficiente în formarea deprinderilor de a conversa, de a comunica adecvat cu cei din jur, de a cultiva și rafina spiritul, ele ar trebui să îndepărteze elevul de avalanșa de informație brută pe care o primește cu